

ΕΝΘΕΜΑ 3 Η «δημιουργία» της ιδιαιτερότητας μιας χώρας

Χώρα	Ουγκάντα
Έκταση	241,038 km ²
Πληθυσμός	27,6 εκ.
Προσδόκιμο ζωής	46 (άνδρες), 47 (γυναίκες)
ΑΕΠ κατά κεφαλή	US \$ 280
Απασχολούμενοι στη γεωργία	80% των εργαζομένων
Χρήση ηλεκτρικού ρεύματος	8% των νοικοκυριών
Αναλφαβητισμός	69% των ενηλίκων
Ανεξαρτησία	1962

Πηγή (UN, 2007)

Το ιδιαίτερα χαμηλό εισοδηματικό επίπεδο αλλά και προσδόκιμο ζωής των κατοίκων της Ουγκάντα δεν εξηγείται μόνο μέσα από το πρίσμα των τοπικών γεωμορφολογικών, πλουτοπαραγωγικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων. Η Ουγκάντα ήταν ως το 1962 βρετανικό προτεκτοράτο και είχε περιορισμένες πολιτικές και οικονομικές αναπτυξιακές επιλογές. Η πολιτική της πορεία τις πρώτες δεκαετίες μετά την ανεξαρτησία συνοδεύτηκε από εμφύλιες συγκρούσεις και σειρά δικτατορικών κυβερνήσεων, απόρροια του θεσμικού κενού που ακολούθησε την αυτοδιάθεση. Επίσης, οι οικονομικές σχέσεις εξάρτησης δύσκολα αναδρομολογούνται. Η κυριαρχία της καλλιέργειας του καφέ στην αγροτική αυτή χώρα την καθιστά ευάλωτη στο διεθνή ανταγωνισμό και δυσκολεύει τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις. Ταυτόχρονα, τα αναπτυξιακά προγράμματα που προώθησαν οι διεθνείς οργανισμοί στηρίχθηκαν στο δυτικό μοντέλο ανάπτυξης και απέτυχαν να αφομοιωθούν τοπικά. Η Ουγκάντα, με άλλα λόγια, διαφέρει από τις αποκαλούμενες ως ανεπτυγμένες χώρες και λόγω των σχέσεων που έχει αναπτύξει με αυτές.

6. Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το παρόν εγχείρημα παρέχει το πλαίσιο και την αφορμή για τη συζήτηση μιας σειράς παρόμοιων θεμάτων. Οι ανισότητες και η ανάπτυξη, τα σύνορα και ο εθνικός χώρος, οι φυλετικές διακρίσεις και τα γκέτο, οι πόλεις και ο σχεδιασμός τους, το τοπίο και ο τουρισμός, αποτελούν μερικά μόνο από τα αντικείμενα που απασχολούν τη σύγχρονη

ανθρωπογεωγραφική σκέψη αλλά και το βιβλίο αυτό. Ο στόχος μας ως επιμελητές ήταν να παρουσιάσουμε τις βασικές γνωστικές περιοχές της ανθρωπογεωγραφίας. Πιστεύουμε ότι ένα εισαγωγικό εγχειρίδιο πρέπει να είναι προσιτό σε αυτούς που έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με το χώρο, αποφεύγοντας, όμως, τις απλοποιήσεις και τις εκλαϊκεύσεις. Ταυτόχρονα, θεωρούμε ότι

ΕΝΘΕΜΑ 4 Παγκόσμιο και Τοπικό – Η Παγκόσμια Πόλη

Η έννοια της παγκόσμιας πόλης χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Geddes το 1915 για να περιγράψει τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο συγκεκριμένων πόλεων στη διαχείριση της παγκόσμιας επιχειρηματικής δραστηριότητας (Doel and Hubbard, 2002). Η επιτάχυνση της παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης τις τρεις τελευταίες δεκαετίες αύξησε το ενδιαφέρον για τα χαρακτηριστικά της παγκόσμιας πόλης. Άρχισε, λοιπόν, μια συστηματική προσπάθεια ιεράρχησης των αστικών συγκεντρώσεων μέσω συγκεκριμένων δεικτών με στόχο την ανάδειξη των συγκριτικά πιο «παγκόσμιων» παραδειγμάτων τους ή των διεργασιών παγκοσμιοποίησης (Sassen, 2001). Οι δείκτες αυτοί ελέγχουν, μεταξύ άλλων:

- το ρυθμό της αστικής πληθυσμιακής αύξησης·
- την ποιότητα / συνδεσιμότητα του αστικού μεταφορικού και τηλεπικοινωνιακού δικτύου·
- τη συγκέντρωση σε μια πόλη χρηματοοικονομικών εταιρειών και την ένταση των δραστηριοτήτων τους·
- την εμφάνιση εταιρειών που εξειδικεύονται στην παροχή νομικών, λογιστικών και διαφημιστικών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις·
- τον αριθμό των εδρών πολυεθνικών επιχειρήσεων·
- την παρουσία υπερεθνικών οργανισμών·
- το μέγεθος της βιομηχανικής παραγωγής.

(Friedman, 1986· Townsend, 2001)

Οι δείκτες αυτοί παρουσιάζουν μια πόλη η οποία προσανατολίζεται προς το διεθνή πολιτικο-οικονομικό χώρο στον οποίο και κατέχει ιεραρχικά σημαντικό ρόλο. Συγκεκριμένες πόλεις συνδέουν τις παγκόσμιες οικονομικές δραστηριότητες δημιουργώντας πλανητικούς κόμβους συντονισμού και ανταλλαγής πληροφοριών. Σε αυτό το πλαίσιο, όμως, η παγκόσμια οικονομία παρουσιάζεται σαν να κατέχει μια ξεχωριστή από τις πόλεις δυναμική· σαν να υπάρχει και να λειτουργεί από μόνη της. Δεχόμαστε δηλαδή εκ του αποτελέσματος την ύπαρξη της παγκόσμιας οικονομίας και προσαρμόζουμε το ρόλο των πόλεων σε αυτή. Από πού συγκροτείται και πώς υποστηρίζεται, όμως, η παγκόσμια οικονομία; Υπάρχει χωρίς τις παγκόσμιες πόλεις ή δημιουργείται από αυτές;

ένα εγχειρίδιο έχει τη υποχρέωση να γεννά ερωτήματα και προβληματισμό, παρακινώντας τον αναγνώστη να διερευνήσει περαιτέρω τα θέματα που θίγει. Προκειμένου να καλυφθεί το εύρος του ανθρωπογεωγραφικού πεδίου ζητήσαμε τη συνδρομή γνωστών

ελλήνων θεωρητικών και ερευνητών, χωρίς τη συνεισφορά των οποίων το αποτέλεσμα θα ήταν τουλάχιστον ελλιπές. Οι συγγραφείς των επιμέρους κεφαλαίων δεν έλαβαν συγκεκριμένες και περιοριστικές οδηγίες για τον τρόπο με τον οποίο θα προσέγγιζαν το

θέμα τους. Ως συνέπεια, ορισμένα επίκαιρα ζητήματα και προβληματισμοί που διαπερνούν τις στενές γνωστικές υποδιαιρέσεις μιας επιστήμης εμφανίζονται σε παραπάνω από ένα κεφάλαια. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις που υιοθετούν οι συγγραφείς, όμως, δεν οδηγούν σε αλληλοεπικαλύψεις. Αντίθετα, αναδεικνύουν τη διαφορετικότητα των απόψεων και τη ζωντάνια του σύγχρονου ανθρωπογεωγραφικού διαλόγου.

Το βιβλίο είναι οργανωμένο σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αναφέρεται σε θεωρητικά ζητήματα της ανθρωπογεωγραφίας καθώς και σε στοιχεία ιστορίας και μεθόδων της επιστήμης αυτής. Στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου, ο *Πάυλος Κανάρογλου* και ο *Θ. Ιωσηφίδης* αναφέρονται σε μια σειρά από βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις του χώρου, τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές, αναδεικνύοντας και τη σύγχρονη ανάπτυξη του πολυ-μεθοδολογικού παραδείγματος. Στο τρίτο κεφάλαιο, οι *Μ. Βαϊτής*, *Γ. Σιδηρόπουλος* και *Ν. Σουλακέλλης* αναφέρονται στις βασικές αρχές της χαρτογραφίας και της γεωπληροφορικής καθώς και στις εφαρμογές των πεδίων αυτών σε ζητήματα ανθρωπογεωγραφικού ενδιαφέροντος. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο, ο *Γ. Σιδηρόπουλος* αναδεικνύει τους διάφορους τρόπους πρόσληψης και αναπαράστασης του γεωγραφικού χώρου ιστορικά και στη σύγχρονη εποχή.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει μια σειρά κεφαλαίων τα οποία αφορούν τις βασικές θεματικές περιοχές της επιστήμης της ανθρωπογεωγραφίας. Οι βασικές έννοιες του αντικείμενου της πληθυσμιακής γεωγραφίας με αναφορές παραδειγμάτων από

τον διεθνή, ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο αναπτύσσονται στο πέμπτο κεφάλαιο του βιβλίου από τον *Γιάννη Ρέντζο*. Η *Θ.Σ. Τερκενλή* στο επόμενο κεφάλαιο αναφέρεται σε κεντρικές θεωρητικές έννοιες της πολιτισμικής γεωγραφίας καθώς και στην εξέλιξή τους. Το κεφάλαιο περιλαμβάνει και ενθέματα σχετικά με το τοπίο και τη γεωγραφία των γλωσσών. Η «*Αστική Κοινωνική Γεωγραφία*» εξετάζει τις σχέσεις δύναμης ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες και τις χωρικές διαφοροποιήσεις που αυτές συνεπάγονται. Στο σχετικό κεφάλαιο ο *Ιωάννης Χωριανόπουλος* περιγράφει την πορεία του επίκαιρου αυτού ανθρωπογεωγραφικού κλάδου εστιάζοντας στις θεματικές του «εθνικού» και του «φυλετικού» χώρου αλλά και στα ζητήματα του χωρικού διαχωρισμού και του κοινωνικού αποκλεισμού με έμφαση στον αστικό χώρο. Η διερεύνηση της σχέσης του «χώρου» με το κοινωνικό «φύλο» αποτελεί το αντικείμενο εξέτασης της *Ντίνας Βαΐου* στο κεφάλαιο «*Φεμινιστικές Προσεγγίσεις στην Ανθρωπογεωγραφία*». Αρχικά εξετάζονται η έννοια του φύλου ως κοινωνική κατασκευή καθώς και σειρά εννοιών που συναρτώνται με αυτό, όπως οι έμφυλοι ρόλοι και ο κατά φύλο καταμερισμός της εργασίας. Στη συνέχεια, η συγγραφέας μάς εισάγει στη θεματική της εν-σώματης πόλης, αναδεικνύοντας τις διαδικασίες με τις οποίες η σεξουαλική ταυτότητα εμπλέκεται στη συγκρότηση του αστικού χώρου. Στο ένατο κεφάλαιο του βιβλίου οι *Α. Χουλιάρας* και *Η. Πετράκου* αναφέρονται σε βασικά ζητήματα της πολιτικής γεωγραφίας, όπως είναι τα σύνορα, η γεωγραφική ανάλυση του θεσμού του κράτους και ο επα-

νασχεδιασμός των εκλογικών περιφερειών. Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο η *Η. Πετράκου* θίγει σημαντικά ζητήματα τα οποία σχετίζονται με το μεταναστευτικό φαινόμενο, όπως είναι οι διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου, η διεθνής μετανάστευση καθώς και ζητήματα ασύλου και προσφυγικών ρευμάτων. Στο ενδέκατο κεφάλαιο οι *Θ. Ανθοπούλου* και *Δ. Γούσιος* αναδεικνύουν κρίσιμες πτυχές της γεωγραφίας της υπαίθρου με αναφορές στο αγροτικό τοπίο, στους μετασχηματισμούς των αγροτικών δομών στον αναπτυσσόμενο κόσμο, στις νέες λειτουργίες της υπαίθρου και στις σύγχρονες εξελίξεις στην ελληνική ύπαιθρο. Στο κεφάλαιο για την «Οικονομική Γεωγραφία» ο *Ηλίας Κουρλιούρος* παρουσιάζει την εξέλιξη του αντικειμένου από τις πρώτες αναλύσεις για τη χωροθέτηση των οικονομικών δραστηριοτήτων ως την πρόσφατη εστίαση της έρευνας προς τις πολιτισμικές διαστάσεις της χωρικής ανάπτυξης. Το κεφάλαιο δίνει ιδιαίτερο βάρος στην ανάδυση της κριτικής οικονομικο-γεωγραφικής σκέψης και εστιάζει με κριτικό τρόπο στα ζητήματα που βρίσκονται σήμερα στην κορφή της ερευνητικής ατζέντας. Στο δέκατο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου η *Σ. Σκορδίλη* αναλύει βασικές έννοιες και διαδικασίες της βιομηχανικής γεωγραφίας, όπως είναι η χωροθέτηση της βιομηχανικής δραστηριότητας, η χωρική οργάνωση των παραγωγικών δικτύων και οι τάσεις στη βιομηχανική γεωγραφία του 21ου αιώνα. Στο επόμενο κεφάλαιο, σχετικά με τη γεωγραφία του τουρισμού, οι *Θ.Σ. Τερκενλή* και *Μ. Κωνσταντόγλου* αναλύουν εκτενώς τις βασικές έννοιες που σχετίζονται με το τουριστικό

φαινόμενο, τις σχέσεις τουρισμού και γεωγραφικού χώρου καθώς και τις χωρικές του διαστάσεις, το τουριστικό σύστημα και τις θετικές και αρνητικές γεωγραφικές επιπτώσεις του τουρισμού. Οι βασικές «Κοινωνικές και Πολιτικές Διαστάσεις του Σχεδιασμού του Χώρου» αναπτύσσονται στο ομώνυμο κεφάλαιο των *Λ. Βασενχόβεν* και *Η. Κουρλιούρου*. Οι δύο συγγραφείς παρουσιάζουν τους λόγους εμφάνισης, το αξιακό πλαίσιο αλλά και τα προβλήματα που συνόδευαν το μοντέλο του αστικού, κυρίως, σχεδιασμού που κυριάρχησε το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες. Οι πρόσφατες τάσεις αποδυνάμωσης του δημόσιου ελέγχου της χωρικής ανάπτυξης, επισημαίνουν, μετατοπίζουν τις προτεραιότητες προς τη σφαίρα των ιδιωτικών συμφερόντων.

Στο τρίτο μέρος του βιβλίου εξετάζονται ειδικότερα ανθρωπογεωγραφικά ζητήματα και παρουσιάζεται ο επιστημονικός διάλογος, οι αντιπαραθέσεις και η πολλαπλότητα των ερμηνειών σε επίκαιρες θεματικές. Στο κεφάλαιο για την «Πολιτισμική Στροφή στη Γεωγραφία» ο *Κωστής Χατζημιχάλης* συζητά την εισαγωγή μη καθαρά οικονομικών παραγόντων στη γεωγραφική ανάλυση και επισημαίνει τα αδιέξοδα που αυτή επιφέρει στις ερμηνείες για την ανάπτυξη αλλά και την απαξίωση περιοχών και κλάδων. Στο επόμενο κεφάλαιο, ο *Α. Ροβολής* αναφέρεται στην ανάπτυξη του παραδείγματος της «Νέας Οικονομικής Γεωγραφίας» και στον τρόπο που αυτό επανεισήγαγε τη χωρική διάσταση στις οικονομικές επιστήμες. Στο δέκατο όγδοο κεφάλαιο του βιβλίου, η *Α. Κλωνάρη* αναφέ-

ρεται σε βασικές αρχές καθώς και στην ιστορική εξέλιξη της εκπαίδευσης και της διδακτικής της γεωγραφίας στον ελληνικό χώρο. Τέλος, ο Μιχάλης Μοδινός στο κεφάλαιο με τίτλο «Η Φύση της Γεωγραφίας: Οικουμενι-

κότητα και Τοπικότητα στις Σχέσεις Κοινωνίας-Φύσης» εξετάζει την εξέλιξη της στάσης της κοινωνίας απέναντι στο φυσικό περιβάλλον από τη Βιομηχανική Επανάσταση ως τις μέρες μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Benko, G. και Strohmayer, U., (1997), *Space and Social Theory, Interpreting Modernity and Postmodernity*, Oxford, Blackwell.

Bergman, E.F., (1995), *Human Geography, Cultures, Connections and Landscapes*, Eaglewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall.

Bradford, M. και Kent, A., (1993), *Understanding Human Geography, People and their Changing Environments*, Oxford, Oxford University Press.

Castells, M., (1996), *The Rise of the Network Society*, Oxford, Blackwell.

Crang, P., (2000), "Cultural turn" στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 141-143.

Crang, P., (2005), "Global-local", στο P. Cloke, P. Crang, και M. Goodwin (Επιμ.), *Introducing human geographies* (σελ. 34-50). London: Hodder Arnold.

Doel, M. και Hubbard, P., (2002), *Taking world cities literally: Marketing the city in a global space of flows*, *City*, 6.3, 351-368.

Friedmann, J., (1986), *The world city hypothesis*, *Development and Change*, 17, 69-83.

Gertler, M., (2000), "Location theory" στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σσ. 460-464.

Gregory, D., (2000α), "Human geography and space" στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.),

The Dictionary of Human Geography, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 767-773.

Gregory, D., (2000β), "Spatiality", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.) *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 780-782.

Gregory, D., (2000γ), "Humanistic geography", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 361-364.

Gregory, D., (2000δ), "Regions and regional geography", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.) *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 687-690.

Gregory, D., Martin, R., Smith, G., (1994), *Human Geography, Society, Space and Social Science*, London, Macmillan.

Gupta, A., (1998), *Post-colonial development: Agriculture in the making of modern India*, London: Duke University Press.

Harvey, D., (1996), "The geography of capitalist accumulation" στο Agnew, J., Livingstone, D.N., Rogers, A., (Επιμ.), *Human Geography, An Essential Anthology*, Oxford, Blackwell, σ. 600-622.

Hay, A., (2000), "Spatial interaction", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 776-777.

Hay, I., (2000), *Qualitative Research Methods in Human Geography*, South Melbourne, Oxford University Press.

Hubbard, P., Kitchin, R., Valentine, G., (2005), (Επιμ.), *Key Thinkers on Space and Place*, London, Sage Publications.

- Johnston, D.C., (2007), *Income gap is widening, data shows*, The New York Times, (29/03/2007), www.nytimes.com/2007/03/29/business/29tax.html
- Johnston, R.J., (1997), *Geography and Geographers, Anglo-American Geography since 1945*, London, Arnold.
- Johnston, R.J., (2000α), "Locational analysis", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 464-467.
- Johnston, R.J., (2000β), "Scale", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 724-727.
- Johnson, R.J., Gregory, D., Pratt, G. και Watts, M., (eds), (2000), *Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell.
- Ley, D., (2000), "Behavioural geography", στο Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. Watts, M., (Επιμ.), *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition, Oxford, Blackwell, σ. 42-45.
- Massey, D., (2005), *For Space*, London, Sage Publications.
- Perrons, D., (2004), *Globalization and social change: People and places in a divided world*, London, Routledge.
- Porter, P.W. & Sheppard, E.S., (1998), *A World of Difference: Society, Nature, Development*, New York, The Guilford Press.
- Rubenstein, J.M., (1999), *An Introduction to Human Geography*, 6th Edition, Upper Saddle River, New Jersey, Prentice Hall.
- Sassen, S., (2001), *The global city: New York, London, Tokyo*, Woodstock: Princeton University Press.
- Thrift, N., (1999), "Steps to an ecology of place", στο Massey, D., Allen, J., Sarre, P., (Επιμ.), *Human Geography Today*, Cambridge, Polity Press.
- Townsend, A., (2001), *The internet and the rise of the new network cities*, Environment and Planning B, Planning and Design, 28, 39-58.
- Tuan, Yi-Fu (1996), "Space and place: humanistic perspectives", στο Agnew, J., Livingstone, D.N., Rogers, A., (Επιμ.), *Human Geography, An Essential Anthology*, Oxford, Blackwell, σσ. 443-457.
- United Nations (2007), *Uganda: Humanitarian Country Profile*, UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs www.irinnews.org/country.aspx?CountryCode=UG&RegionCode=EAF
- Vaiou, D., (2005), *Social and Cultural Geographies?*, Vol. 6 (3), σσ. 461-469
- Willis, K., (2005), "Theories of development", στο P. Cloke, P. Crang, και M. Goodwin (Επιμ.), *Introducing human geographies*, London, Hodder Arnold, σ. 187-199.
- Ιωσηφίδης, Θ., (2003), *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*, Αθήνα, Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. και Σπυριδάκης, Μ., (2006), (Επιμ.), *Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα: Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις και Ανάλυση Δεδομένων*, Αθήνα, Κριτική.
- Καρτάλης, Κ. και Φείδας, Χ., (2007), *Αρχές και Εφαρμογές Δορυφορικής Τηλεπισκόπησης*, Αθήνα, Γκιούρδας.
- Κουρλιούρος, Η., (2001), *Διαδρομές στις Θεωρίες του Χώρου, Οικονομικές Γεωγραφίες της Παραγωγής και της Ανάπτυξης*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Κουτσόπουλος, Κ., (1990), *Γεωγραφία: Μεθοδολογία και Μέθοδοι Ανάλυσης Χώρου*, Αθήνα, Συμμετρία.
- Λαμπριανίδης, Λ., (2001), *Οικονομική Γεωγραφία: Στοιχεία Θεωρίας και Εμπειρικά Παραδείγματα*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη.
- Λεοντίδου, Λ., (2005), *Αγεωγράφητος Χώρα, Ελληνικά Είδωλα στις Επιστημολογικές Διαδρομές της Ευρωπαϊκής Γεωγραφίας*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.